

KÜHRNER ÉVA

Szabolcsi diplomás nők a XX. század elején

Ma, amikor az élet valamennyi területén nők tömege dolgozik, nehéz elképzelni, hogy egy jó évszázada nem volt ez így. Sőt, egyáltalán nem volt könnyű a nőknek munkát vállalniuk valamint a hivatali és értelmiségi tevékenységek végzéséhez szükséges tudást megszerezniük.

A nők szerepe a társadalomban élő kép szerint kimerült a család körüli teendőkben: a családanyák, a gyermekeik nevelői, az idős, a beteg családtag istápolói voltak, akik irányították egy háztartás, szükség esetén egy gazdaság ügyeit. A nők háttérbe szorultak férjük mellett, egyengették annak karrierjét, biztosították számára a nyugodt otthoni közeget. A műveltség terén annyit követelt meg tőlük a világ, amennyi a társadalmi érintkezésben, vendéglátás során szükséges volt, vagyis tudjanak táncolni, zenélni esetleg festeni, társalogni – elsősorban művészeti témákról – ha van, éljék ki írói ambíciójukat. A lányok képzése is ebben a szellemben történt; az alapvető írás, olvasás, számolás mellett gyakorlati háztartási ismeretek, a felsőbb leányiskolai osztályokban némi természetismeret, kézimunka, zene, táncoktatás is szerepelt a tárgyak között.

Sokáig azonban a magasabb iskolai tanulmányok végzése sem volt elérhető számukra. A tehetősebbek magántanár mellett vagy egyházi intézetekben tanulhattak, de a szegényebb rétegek ettől el voltak zárva. Csak a reformkorban jelentkezett az általános tankötelezettség igénye, melynek megvalósulására egy fél évszázadot kellett várni. 1868-ban született meg az a népoktatási törvény,¹ mely előírta a 6–12 éves korú gyermekek általános tankötelezettségét nemre való tekintet nélkül. Ez a jogszabály azonban csak az alapfokú oktatás lehetőségét teremtette meg. A lányok számára a körükben igen népszerű polgári iskolák jelentették a magasabb szintű képzést. Tananyaguk gyakorlatias volt és elvégzésük már lehetőséget adott jobb állások betöltésére is.

Jogi háttér

Gimnáziumi és felsőfokú képzés azonban 1895-ig elképzelhetetlen volt a lányok számára Magyarországon. Pedig ekkor már, 1864-ben a női emancipációs mozgalom következtében, a zürichi egyetem kitérte kapuit az európai, sőt tengeren túli hölgyek előtt. Az első magyar orvosnő, Hugonnai Vilma is itt szerzett diplomát 1879-ben, melyet azonban itthon csak 1897-ben sikerült honosítania.

A magyarországi áttörést Wlassics Gyula 1895. december 19-én kelt miniszteri rendelete jelentette. E szerint: „... a nőknek bölcsészeti, orvosi és gyógyszerész pályák-

¹ 1868. évi XXXVIII. tc. a népiskolai közoktatás tárgyában.

ra való léphetésük céljából – a felsőbb tanintézetekre leendő fölvételre – amennyiben a szabályszerű föltételeknek megfelelnek – az illetékes felsőbb tanintézet meghallgatása alapján, esetről-esetre engedély adassék...² Ezúton vált lehetővé a nők egyetemi továbbtanulása a két hazai egyetem, a budapesti és kolozsvári bölcsészeti, orvosi és gyógyszerészeti karain.

E nagy lépés megtételéhez indoklás imígyen hangzik: „A társadalmi viszonyok átalakulása, a létért való küzdelem megnehezülése a nők társadalmi helyzetében is nagy változást idézett elő... és a családi élet nyugalmasabb körét gyakran kell felváltaniuk a kenyérkereset nehéz s fárasztó munkájával.”³

Az idevezető út azonban nem volt könnyű sok buktatóval, társadalmi ellenállással kellett megküzdeni. Kapcsolódott hozzá számos sztereotípiára, mely szerint a tanult nő valószínűleg nem szép és csinos, emiatt nem tud férjhez menni, tehát nem lehet családja. A női tanulmányok ellenzői felhoztak anatómiai, pszichológiai, erkölcsi ellenérveket, még akkor is, ha Wlassics miniszter is pártolta az ügyet: „A kiváló tehetségű és a tudományos pályákra hajlammal bíró nőknek a tudományos pályákra való bocsátása azonban – véleményem szerint – éppen nem akadályozza a nő hivatásának betöltését, a női erények, és ezzel kapcsolatban a közérkölciség megóvását. A nők túlnyomó nagy része továbbra is kizárólag a családi élet kötelességeinek teljesítése körében tölti be feladatát.”⁴

A rendes egyetemi hallgatói minőségben való beiratkozáshoz azonban sikeres, sőt lehetőleg jeles érettségi bizonyítvány és miniszteri engedély szükségeltett. Megszerzésének legfőbb akadálya a lányok esetében a leánygimnáziumok hiánya volt. Tanulmányukat sokáig csak fiúgimnáziumokban végezheték magántanulóként. A nők érettségijének lehetőségét a VKM 1895. december 31-én kelt rendelete teremtette meg.⁵ Igaz ugyan, hogy a lányok magánérettségijét az 1883-as középiskolai törvény 15. §-a sem tiltotta,⁶ de ezzel kevesen éltek. Az első tömegesebb rendes érettségi vizsgákra az 1899/1900-es tanévben került sor az Országos Nőképző Egyesület budapesti leánygimnáziumában, és látható, hogy a vizsgázók valamennyien egyetemen tanultak tovább. „Az érettségi bizonyítványt nyert 22 ifjú leány közül 13 tanári (bölcsészeti), 8 orvosi és egy gyógyszerészeti pályára lépett.”⁷

Nők az egyetemen

Wlassics rendeletét követően leghamarabb a budapesti bölcsészkarra iratkozott be leány az 1895/96-os tanévben. Glücklich Vilma, aki matematika-fizika tanárnak tanult, később a hazai polgári feminista mozgalom vezetője lett. 1904-ben megalapította a

² 1895. évi 65.719. sz. VKM rendelet, A nőknek a bölcsészeti, orvosi és gyógyszerészeti pályára léphetése tárgyában. [1895. évi 65.719. sz. VKM rend.]

³ 1895. évi 65.719. sz. VKM rend.

⁴ 1895. évi 65.719. sz. VKM rend.

⁵ 1895. évi 72.039. sz. VKM rendelet, Lányoknak érettségi vizsgálatra bocsátása és polgári vagy felsőbb leányiskolából a középiskolába átélése tárgyában.

⁶ 1883. évi XXX. tc. a középiskolákról és azok tanárainak képesítéséről.

⁷ Statisztikai évkönyv 1900. Budapest, 1901. Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal, 312.

Feminista Egyesületet (1904–1944), és járta az országot, hirdetve a nők egyenjogúsításának fontosságát.

A tanári pálya rendkívül népszerű volt a nők körében.⁸ 1937-ben a fővárosban élő egyetemet végzett nők 60%-a bölcsész (1737 fő), vagy tanárképző főiskolai (1470 fő) végzettségű volt.⁹ Ráadásul a középfokú nőoktatás bővülésével nagy szükség is lett a tanárnőkre, melyet a debreceni (1912), szegedi (1921) és pécsi (1923) tudományegyetemek is jól szolgáltak.

Az orvoskarra nagy viták után az 1896/97-es tanévben iratkozott be az első női hallgató. A képzést ellenzők egyrészt a nők és férfiak testi és szellemi különbségeit hangsúlyozva próbálták távol tartani a gyengébb nemet a pályától. Másrészt erkölcsi aggályait fejezték ki, amikor féltették az ifjú hölgyeket a pőre test egyetlen tanulmányozásától. Több minden szólt azonban a képzés mellett. A XX. század első évtizedében Magyarországon a halálozási arány a második legrosszabb volt Európában. Száz élve született gyermek közül 20,7 meghalt az első életévében.¹⁰ Mindez összefüggött az orvoshiánnyal. 100.000 magyar lakosra 28.8 orvosdoktor, 1,7 okleveles sebész és 8.9 gyógyszerész jutott.¹¹ Sok asszony szemérmesség miatt nem szívesen fordult férfi orvoshoz, főleg női bántalmak esetén. Különösen igaz volt ez az 1908-ban Monarchiához anektált Boszniában, ahol a muzulmán nők ellátásához doktornők kellek. Mindez nyomatékositotta a nők pályára engedését.

Az első Magyarországon orvosi diplomát szerzett nő Steinberger Sarolta, egy tiszai lány volt, aki 1900-ban vette át oklevelét Budapesten. A kolozsvári orvoskaron 1901/1902-es tanévtől voltak jelen hölgyek. Míg a XX. század elején évente átlag 6–7 nő kapott orvosi diplomát az országban, addig a harmincas évek végén csak Budapesten már 642 doktornő élt.¹²

A gyógyszerészképzésben tűntek fel legkésőbb lányok, de igen gyorsan teret nyertek. Az első nőhallgató Thinagl Szerafin (1880–1956) volt, aki a kolozsvári egyetemen 1903-ban kapott oklevelet. Budapesten 1905-ben végzett először egyszerre öt hölgy is. A harmincas években a magyar patikustársadalom ötöde (21,7%) már nő. Nagy jelentőséggel bírt, amikor a század elejétől a hölgyek számára is lehetővé vált, hogy gyógyszerész letöltsenek. Ez főleg a patikus családfenntartók kiesése miatt volt fontos, mert így az özvegyek, árvaik tovább működtetve az üzletet, egész családokat mentettek meg a megélhetési gondoktól. 1933-ban hazánkban már 78 patika tulajdonosa volt nő.¹³

⁸ A felsőfokú pedagógus-oklevelet az egyetemeken bölcsészeti karain és 1928 óta főiskolai szintre emelt polgári iskolai tanárképzőben lehetett megszerezni.

⁹ MAGYARINÉ TECHERT MARGIT [MAGYARINÉ, 1938.]: A diplomás nők helyzete Magyarországon. Magyar Szemle, 1938. 12. évf. május, 43–51.

¹⁰ BEZERÉDINÉ, HERTELENDY MAGDOLNA – HENCZ AURÉL – ZALÁNYI SÁMUEL: Évszázados küzdelem hazánk egészségügyéért. Budapest, 1967. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 124–125.

¹¹ Magyar statisztikai évkönyv 1899. Budapest, 1900. Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal, 60.

¹² MAGYARINÉ, 1938. 48.

¹³ SZMODITS LÁSZLÓ: Nők a magyarországi gyógyszerészetben a magyarországi gyógyszerészképző helyeken (Budapest, Kolozsvár, Szeged) 1950-ig vezetett női gyógyszerészek névszerinti listájával. Budapest, 58. <https://docplayer.hu/19519873-Nok-a-magyarorszag-i-gyogyszereszetben-a-magyarorszag-i-gyogyszereskepzo-helyeken-budapest-kolozsvar-szeged.html> Letöltés: 2020. április 3.

A polgári demokratikus kormány 1918-ban bővebbre tárta a tanulási lehetőségeket a lányok előtt. A tanácsköztársaság idején egyetemi magántanárok is lehettek. Azt követően azonban nehezedtek a feltételek, sőt életbe lépett a női numerus clausus. Nem segítette a nők hivatásválasztását a 1920–30-as évek értelmiségi túltermelése és munkanélkülisége sem. Hiába kezdődött el a húszas évek elején vidéken is az egyetemi képzés, a női hallgatók száma csökkent, hiszen előnyben részesültek a háború miatt a tanulmányok folytatásából kimaradt férfiak. 1922–1929 között csak kivételesen jutottak be nők a pesti egyetemre. 1927-től ugyan megengedték számukra a közgazdasági, mezőgazdasági és a protestáns hittudományi karok, valamint a Testnevelési Főiskola látogatását is, de pl. a jogi, a mérnöki pálya továbbra is el volt zárva előlük.¹⁴ A nők teljes egyenjogúsítása a felsőoktatási tanulmányok terén, csak 1946-ban következett be.

Mindezzel együtt szép lassan gyarapodott a diplomás nők száma. Míg az 1910/11-es tanévben a budapesti egyetem 7547 hallgatója közül 319 fő volt nő (0,4%), addig az 1934/35-ös tanévben az országban már 8200 egyetemet és főiskolát végzett hölgyet lehetett találni. Kétharmaduk (5434 fő) ugyan Budapesten élt, de 2766 fő vidéken, elsősorban a nagyobb településeken telepedett le. Legtöbbjük bölcsész, orvos- és gyógyszerésznő volt, de már működött 231 közigazdásznő, 12 jogásznő és 10 mérnöknő is.¹⁵ 1941-ben pedig már 12.696 felsőfokú végzettségű hölgyet vettek számba Magyarországon.¹⁶ Megyénkben a diplomás nők száma a két világháború között, becslések szerint 180 főt tett ki; kb. 100 tanárnő, 41 orvosnő és 33 gyógyszerésznő.

Hiába végeztek egyre többen az egyetemeken, hiába bizonyították a nők képességeiket, a tudományos életbe nehéz volt betörniük. Az egyetemi magántanárok száma a harmincas évek végén mindössze 5 volt.¹⁷

Leánytanulók Szabolcs vármegye gimnáziumaiban

1917-ig, amikor a megye első leánygimnáziuma¹⁸ létesült, megyénkben csak Nyíregyháza, Nagyálló és Kisvárdai 1–1 fiúgimnáziumában¹⁹ volt lehetősége a lányoknak magántanulónaként tanulni, majd érettségit szerezni. Érdekes, de magyarázható jelenség, hogy a tanulók egyik iskolából a másikba vándoroltak. Az alacsonyabb osztályokat a lakhelyhez közelebb (pl. Nagyállóban) végzők később a megyeszékhelyen szereztek érettségit. Példa erre Balogh Klára és Ilona este, akik kállói gimnáziumi tanulmányaik után a nyíregyházi Kossuth, illetve az Evangélikus Leánygimnáziumban szereztek érettségit orvosi tanulmányaik előtt.

¹⁴ 1927. évi 63.000 sz. VKM. rendelet, A nőknek a tudományegyetemekre, a műegyetemre és az egyetemi közgazdaságtudományi karra való felvételének szabályozásáról.

¹⁵ MAGYARINÉ, 1938. 48.

¹⁶ PAPP BARBARA – SIPOS BALÁZS: Modern diplomás nő a Horthy-korszakban. Budapest, 2017. Napvilág Kiadó, 233.

¹⁷ MAGYARINÉ, 1938. 47.

¹⁸ Evangélikus Leánygimnázium, 1936-tól Evangélikus Geduly Henrik Leánygimnázium.

¹⁹ Ezek: a nyíregyházi Evangélikus Kossuth Lajos Gimnázium (1806–), a nagyállói Állami Szabolcs vezér Gimnázium (1871–), a kisvárdai Állami Bessenyei György Gimnázium (1911–).

A nyíregyházi Evangélikus Kossuth Lajos Fiúgimnáziumban az 1912/13-as tanévtől lehetővé vált, hogy a lányok „bejáró magántanulóként” a fiúkkal együtt tanuljanak. Ez társadalmi nyomásra következett be. A nyíregyházi evangélikus főgimnázium kormányzó tanácsa így indokolta döntését: „...a haladó kor ez irányban jelentkező igényeinek kielégítése mindenben megegyezik a protestantizmus szellemével s teljes összhangban van az iskola tanulmányi és fegyelmi érdekeivel is.”²⁰ Magántanulók csak kiváló előmenetelű lányok lehettek, akiket az üresen maradt férőhelyekre vettek föl. A rendtartásban külön szabályokat fektettek le rájuk nézve. Egy női nevelő – aki az első években a Bajorországból ideszármazott Schuster (Suszter) Ludovika okl. tanítónő volt²¹ – kíséretében léphettek be osztályaikba, ahol a fiúktól elkülönített padokban ültek. A tanóra végén még a fiúk kijövele előtt külön távoztak a termekből és gyűltek össze az e célra kijelölt helyiségben, vagy csoportosan sétálhattak az iskolaudvaron a felügyelőnő kíséretében, akivel csak németül társaloghattak.

A leány magántanulók létszáma fiúgimnáziumonként eleinte 1–2 fő volt. Számuk az I. világháború idején nőtt meg jelentősebben, amikor a hadbavonult fiatalok helyét a hátszág minden területén nőknek kellett elfoglalni, ehhez pedig iskolázottság szükségeltetett. A húszas évek nem kedveztek a lányok tanulásának, az a harmincas évek közepén ért el újabb csúcspontot a kisvárdai és nagykállói intézetekben. Ekkor a Kossuth Gimnáziumból teljesen eltűntek a lányok, akik az Evangélikus Leánygimnáziumba és az 1933-tól működő angolkisasszonyok Katolikus Leánylíceumába „pártoltak át”.

A Kossuthban az első női magántanuló a nógrádi származású Gutfreund Jozefa volt, aki 1896–1901 között az 1–5. osztályt végezte az iskolában. A nagykállói gimnáziumba 1900–1903 között járt az első lánydiák, Keresztessy Sára, aki később gyógyszerész pályára lépett. Kisvárdán az iskola megnyitását követő tanévben 1912/13-ban egyszerre tíz magántanuló lányt vettek fel, közülük öt személyt az 1., két-két főt az 5. és 6., egy lányt a 7. osztályba. Mind az öt elsős ebben az iskolában járta végig a nyolc évfolyamot. Ez ritkaságnak számított, ugyanis a gimnazista lányok többsége csak műveltsége csiszolására, férjhez menési esélyeik emelésére vagy hivatalnoki állás megszerzése miatt végezte el a gimnázium néhány osztályát. Tanulmányaik után sokan hamarosan családot is alapítottak. Az érettség, ami a felsőfokú tanulmányok folytatásának előfeltétele volt, csak kevesen szereztek meg. A gimnáziumi tanulmányt folytatók számához viszonyítva Nyíregyházán és Nagykállóban 5% körül mozgott az érettségizők aránya, Kisvárdán elérte, sőt időnként meghaladta a 10%-ot is.²²

Érettségizett lányok megyénkben

Megyénkben az 1913/14-es tanév júniusában érettségizett elsőször egyszerre öt ifjú hölgy a Kossuth Gimnáziumaiban. Köztük volt az akkor 32 éves báró Babarczy Jenő-

²⁰ Evangélikus Kossuth Lajos Gimnázium iskolai értesítője 1912/13. 25–27. [EKLG értesítője, 1912/13.]

²¹ EKLK értesítője, 1912/13. 27.

²² Az iskolai értesítők adataiból számolva.

né, Jósa Jolán (1881–1950) is, aki már akkor okleveles tanítónő volt,²³ de egyetemen kívánt tanulni. Nem csak ő, de másik két társa is jeles, míg ketten jó osztályzatot szereztek. Közülük Marton Klementina egy év múltán görög nyelvből kiegészítő érettségi vizsgát tett, mivel a budapesti bölcsészkarra ment. Baróti Blume (Margit) két év múltán a Budapesti Tudományegyetem orvoskarának hallgatója volt. Breisz Mária történelem-földrajz szakos középiskolai tanár lett és a húszas évek elején a nyíregyházi városi felsőkereskedelmi iskolában tanított lányokat.

A kisvárdai gimnáziumban Salgó Renée – aki a 6–8 osztályt végezte el itt – maturált első lányként 1916 júniusában jeles eredménnyel. Végzése után ő a budapesti orvoskaron tanult tovább. A nagykállói gimnáziumban több mint 2 évtized szünet után, 1915 júniusában tarthattak ismét érettségit. Két év múlva már egy leány, Nyikos Ilona is ott van a jó eredménnyel érettek között. Őt az 1922/23-as tanévtől a nyíregyházi Evangélikus Leánygimnáziumban találjuk mint mennyiségtan-fizika szakos tanárnőt.

Az első érettségizett lányok esetében is látható, hogy motivációjuk a továbbtanulási szándék volt és későbbi életük a tanári, orvosi és gyógyszerészi hivatásban teljesedett ki.

A lányok gimnáziumi és magasabb szintű tanulmányainak alakulását pozitívan befolyásolta a két leánygimnázium megnyitása. A nyíregyházi evangélikus leányiskolában az első érettségi az 1920/21-es tanévben volt, amikor 34 fő vizsgázott sikeresen (18 jeles, 16 jó eredménnyel).²⁴ Az angolkisasszonyok líceumában ez az esemény az 1937/38-as tanévben következett be, amikor 14 leány maturált.²⁵

Tanárnők Szabolcsban

A megye értelmiségi rétegében csak fokozatosan jelentek meg a felsőfokú diplomát szerzett nők. Legnagyobb számban tanító és tanárnőkkel találkozunk. Térnyeresüket e területen gyorsította a leány középiskolák felállítására. Szabolcs vármegyében a XX. század első felében már 5 leány polgári iskola²⁶ és a már említett 2 leánygimnázium létezett, melyekben azonban a tantestület nagyobb része férfi pedagógusokból állt. Márpedig bizonyos tárgyakat (egészségtan, testnevelés) a lányoknak csak hölgyek taníthattak. Az 1917-ben létesült Evangélikus Leánygimnázium tanári karát is csak fokozatosan tudták feltölteni női tanerőkkel.

A fiú gimnáziumok közül a Kossuth Gimnázium tanári karában jelen meg először női tanerő Molnár Rózsa evangélikus leánygimnáziumi rajztanárnő személyében, aki beteg kollégáját helyettesítette 1931 januárjától.²⁷ A fiúgimnáziumok tantestületei leginkább a II. világháború éveiben nyíltak meg a tanárnők előtt, amikor a bevonuló férfi kollégákat kellett helyettesíteni. Az evangélikus fiúgimnáziumban 1942/43-tól

²³ A tanítóképző elvégzéséhez nem kellett érettségi, a képző középfokú iskola volt.

²⁴ Evangélikus Leánygimnázium évkönyve 1920/21. 11.

²⁵ Angolkisasszonyok Leánylíceumának értesítője 1937/38.

²⁶ Kisvárdai: Állami leány polgári iskola (1911–) és Orsolya rendi nővérek intézete leány polgári iskolája (1918–), Nyírbátor: Községi leány polgári iskola (1912–), Nyíregyháza: Községi leány polgári iskola (1880–) és Kálvineum leány polgári iskola (1926–).

²⁷ EKLK értesítője, 1935/36. 44.

feltűnik Oberländer Erzsébet (Margócsy Józsefné)²⁸ és Nagybatonyi Erzsébet.²⁹ Utóbbi a katolikus főgimnáziumban is oktatott ugyanettől a tanévtől Gaszó Olga (Horváth Sándorné) tanárnővel egyetemben. A nagykállói gimnáziumban 1941/42-től Löbel Emma (Molnárné) és 1943/44-től dr. Zányi Edith, a kisvárdai Bessenyeiben 1943/44-től Gellér Erzsébet, 1944/45-től Rónai Emília és dr. Kovács Magdolna tanárnőket találhatjuk. A főgimnáziumokban tanító nők elsősorban nyelvszakosok voltak, kivételt képez a kisvárdai dr. Kovács Magdolna természettan-mennyiségtan szakos tanárnő, aki a 60-as években még országgyűlési képviselő is volt. Becslések szerint megyénk középfokú oktatási intézményeiben 1945 előtt így is mintegy kb. 100 főiskolát és egyetemet végzett tanárnő oktatott.

A megye tanárnőinek tizede rendelkezett tudományos fokozattal; a nagykállói és kisvárdai középiskolákban és a Kálvineumban 1–1, a megyeszékhely gimnáziumaiban 3–3 tanárnő, de doktorált Vietorisz Lenke (dr. Szesztay Andrásné) is, aki nem gyakorolta hivatását. Mindegyikük kutatási témája nagy jelentőséggel bírt és gazdagította a hazai tudományos eredményeket. Az Evangélikus Leánygimnáziumban 1926–1940 között német-francia nyelvet oktató Gáspár Margit 1928-ban szerzett doktori címet, Csiky Gergely és a franciák című dolgozatával. Az ugyancsak ott tanító Dubizmay Izabella német-francia szakos tanárnő Debrecenben doktorált 1938-ban német nyelvből. Dr. Koppányi Mária az Evangélikus Leánygimnázium, majd a Kálvineum polgárijának magyar-latin szakos tanára által írt *Latin olvasókönyv*-et sok iskolás használta. Szintén a Kálvineum tanárnője volt Kis Margit magyar-német szakos, aki dolgozatát 1942-ben Debrecenben írta Czóbel Minkáról, mely ma is a legfontosabb Czóbel életrajz. Az angolkisasszonyok intézetében hárman is szereztek doktorátust egyetemi tanulmányaik után. Máter Szerviczky Margit, mellesleg Bessenyei György oldalági rokona, 1927-ben szerzett doktori címet és magyar szakos tanárként ifjúsági színdarabokat is írt. Kolléganője Thúróczy Margit szintén fokozattal rendelkező magyar-francia szakos középiskolai tanár volt. Ugyanitt tanított dr. Méreyné Juhász Margit, aki a *Bánk bán* szövegváltozatait kutatta. A nagykállói gimnáziumban tanító Zányi Edith német-olasz szakos tanárnő disszertációját Giovanni Verga szicíliai realista íróról írta 1943-ban. A kisvárdai Kovács Magdolna ugyanabban az évben szerezte doktori címét, a *Vizsgálatok a nátriumnak polónium alfasugarakkal történő bombázását kísérő gamma-sugárzásról* című dolgozatával.

Orvosnők megyénkben³⁰

A Szabolcsban elsőként praktizáló orvosnő a Kolozsváron 1911-ben diplomát szerzett Kolumbán Mária, aki az I. világháború éveit 4 évig dolgozott az Erzsébet Közkórházban. Munkájáról elismerőleg nyilatkozott a helyi sajtó: „Tavaly októberben

²⁸ Főállásban az Evangélikus Leánygimnázium tanárnője.

²⁹ Főállásban a Kir. Katolikus Főgimnázium tanárnője.

³⁰ Bővebben: KÜHRNER ÉVA: Orvosnők Szabolcs vármegyében 1945 előtt. Jósa András Múzeum Évkönyve, 2016. 58. évf. 307–318.

katonai szolgálatra vonult be a vármegye két alorvosa és Kolumbán Mária dr. egymaga végzi a saját munkája mellett ennek a két alorvosnak a munkáját is, és állandó inspekciót tart, miért is a vármegye az alispán előterjesztésére évi 2200 korona jutalmat szavazott meg a derék orvosnő számára.”³¹

Az 1914–1944 között kórházi-, magán-, községi- vagy társadalombiztosítási orvosként megyénk 9 településén dolgozó doktornők száma 41 volt. Legtöbben a megyeszékhelyen (31 fő) és Kisvárdán (5 fő) tevékenykedtek, ami érthető, hiszen ezek a települések rendelkeztek kórházzal és polgárosodott lakói igényelték a tanult gyógyítókat. Az idők folyamán előfordult, hogy vidékről megyeszékhelyre költözött át valaki, a megyeszékhelyen kezdő medikák közül pedig néhányan később vidéken folytattak praxist. Ez történt Gáván, Mándokon, Nagykállóban, Nyírmihálydiban, Tiszalökön, Újfehértón és Vaján.

A Szabolcsba került orvosnők legtöbbször (18 fő) az 1914-es alapítású, debreceni Tisza István Egyetemen végzett. Többségük kórházi segéd- vagy alorvosként kezdte pályáját. Később a megterhelő kórházi munka helyett magánpraxist nyitottak, esetleg a betegbiztosítók valamelyikénél vagy iskolaorvosként helyezkedtek el. A szabolcsi doktornők között magas volt a fogorvosok száma (6 fő), de előfordul több laboratóriumi, gyermek-, szülész-nőgyógyász, belgyógyász doktornő és néhány kör-, rendelőintézeti-, vagy iskolaorvos is. Egy orvosnő, dr. Gaizler Gyuláné dr. Csegezy Noémi, több szakképesítéssel is rendelkezett. 42,5%-uk férjezett volt, közülük kettő elvált. A férfiek kétharmada szintén orvos volt, de 1–1 tanár, lelkész és mérnök is előfordul közöttük.

A szabolcsi gyógyszerésznők³²

A XX. század első felében, az 1950-es államosításig 33 patikusnő élt Szabolcs vármegyében. Két hölgy kivételével valamennyien a budapesti egyetemen szereztek diplomát, többségük az 1920-as és 1930-as években. A patikusnők harmada hajadon volt, a férjezett 21 gyógyszerésznő közül tíznek a férje gyógyszerész volt, de az apák között is nagy számban fordul elő patikus. Az esetek közel felében (42,4%) halmozódott családon belül a hivatás; az apák és férfiek gyógyszerész foglalkozása mellett két nővér is erre a pályára lépett. A jelenség oka nem más, mint hogy a patikák családi körben tartása érdekében gyógyszerészdinasztiák alakultak ki, ehhez pedig szükség volt diplomás, sőt approbált gyógyszerészre, köztük nőkre is.

A legrégebben diplomát szerzett hölgy Halmágyi Ilona is gyógyszerészdinasztia tagja. Azáltal vált országosan ismertté, hogy a *Tolnai Világlapja* fényképével illusztrált írásban közölte, hogy „... Magyarországon az első hölgy, a ki gyógyszerészeti nyitására engedélyt kapott”³³ Szilágynagyfaluban. Nemcsak édesapja, de férje, Gergelyffy György is patikus volt, akit e nagyhírű patikanyitást követően Ilona 1914-ben követte Nyíregyházára.

³¹ Kibővítik az Erzsébet közkórházat. Nyírvidék, 1917. május 11. 2.

³² Bővebben: KÜHRNER ÉVA: Gyógyszerésznők Szabolcs vármegyében 1950 előtt. Jósa András Múzeum Évkönyve, 2017. 59. évf. 285–297.

³³ Tolnai Világlapja, 1909. november 14.

A két világháború között megszorodtak a megye gyógyszerésztárai, melyek közül 20 településen találunk nőket; Nyíregyházán, Kisvárdán Büdszentmihályon 4–5 személyt is, de Kótajban, Nyírbátorban, Nyírmadán és Záhonyban 2–2 fő patikusnő is működött.

Különösen nagy jelentőséggel bírt azonban, amikor falvainkban hölgyek önállóan alapítottak és működtettek gyógyszerésztárat, mint pl. Kálmán Anna Záhonyban (1927), Nemes Sarolta Kótajban (1933) vagy Sipos Berta Nyírmihálydiban (1925), ráadásul egyedül, férj támogatása nélkül sikeresen vitték az üzletet.

Kálmán Anna

A nők szerepe Szabolcs társadalmi életében

A megyénkben letelepedett és hosszabb időn át itt élő diplomás nők lakhelyük társadalmi életében is jelentős szerepet játszottak. Nemcsak jótékonykodtak, hanem kultúrát közvetítettek. Míg a tanárnők irodalmi tevékenysége volt kiemelkedő az orvosnők ismeretterjesztő előadásokat tartottak. Nyilvánosságra lépésük egyik fóruma a megye nagy hagyományú irodalmi és kulturális egyesülete, a Bessenyei Kör volt, ahol már a kezdetektől jelen voltak leginkább művészi rendezvények közreműködőiként. Nemcsak helyiek, hanem Szabolcsból elkerült író- és költőnők is bemutatkoztak itt többször pl. Jóna Jolán, Czóbel Minka. Publikálási lehetőséget jelentett számukra a Kör kiadványa a *Szabolcsi Szemle* (1934–1944) és a helyi napilap a *Nyírvidék* (1867–1944). A női szerzők száma ezeken a fórumokon harminc körül mozgott, volt közöttük diplomás tanárnő, orvos és művelt háziasszony egyaránt. Valamennyien jól ismert személyek; pl. Argallás Sára (dr. Belohorszky Ferencné), dr. Csegezy Noémi (dr. Gaizler Gyuláné), dr. Gáspár Margit, Huszthy Jolán, Juhász Margit (Mérei Ferencné), dr. Kis Margit, Molnár Rózsi, Algóver Erzsébet (Margócsy Emilné), Stima Ilona (Tartally Józsefné), Vajas Klára. Nemcsak fordításokat, vagy recenziókat írtak, hanem számos igazi alkotó munkát tükröző írások is megjelentek kezük alól.

A Bessenyei Kör a hazai szokásoknak megfelelően „férfias” szervezet volt. Nem volt helye a hölgyeknek a kaszinókban sem. A tanult hölgyek számának növekedésével és az egyenjogúsági törekvések erősödésével régióinkban is különböző női szervezetek alakultak.

Glücklich Vilma 1914. januári nyíregyházi előadása után egy hónappal jött létre a Magyar Feministák Egyesülete helyi fiókszervezete kb. 100 fős tagsággal. Fő céljuk a női egyenjogúság kivívása volt az élet minden területén (választójog, munkavállalás, tanulás). 1924 márciusában alakult meg a Magyar Asszonyok Nemzeti Szövetsége (MANSZ) nyíregyházi csoportja, mely főleg szociális, gyermekvédelmi tevékenységet végzett, illetve a nőképzés és a női munkahelyek megteremtése terén serénykedett.

Témánk szempontjából azonban fontosabb az Egyetemet és Főiskolák Végzett Magyar Nők Egyesülete helyi csoportja, melynek története kevésbé ismert. Ebben szerepe

volt az 1945 utáni kényszerű elhallgatásnak, hiszen létezésük érdekében – mint akkor annyian – ők is támogatták a korszak politikáját. Üdvözölték Mussolinit és Imrédy Bélát hatalomra kerülésük alkalmából és örömeiket fejezték ki a Felvidék visszacsatolásakor. Ugyanakkor szót emeltek a fasizmus vadhajtásai ellen; Csegezi doktornő például kifejezetten elítélte a németországi fajnemesítési (sterilizációs) gyakorlatot 1936. 11. 12-i előadásában.

Egyetemet és Főiskolát Végzett Magyar Nők Egyesülete

A szervezet 1919-ben jött létre két angol és egy amerikai egyetemi tanárnő kezdeményezésére, egy újabb világegés elleni fellépés érdekében. A Londonban megalakult International Federation of University Women-nek (IFUW) a harmincas évek közepén 37 nemzet volt tagja.³⁴ Ez a ma is működő szervezet elő kívánta mozdítani a nők tanulását, ösztönözni kívánta őket arra, hogy tudásukat, képességeiket kamatoztassák a közéletben. Emellett segíteni akarta a nők részvételét a tudományban, vagyis hogy konferenciák előadói lehessenek és tanulmányokat megjelentethessenek.

Hazánk 1926-ban lépett be a szervezetbe Kornis Gyula *Napkeletben* megjelent két-reszes tanulmányát³⁵ követően, amely kétségbe vonta a nők egyetemi tanulmányainak szükségességét, és azt, hogy össze lehet egyeztetni a női munkavégzést és az anyai hivatást.

Az egyesület hazánkban nemcsak fórumot kívánt teremteni a szellemi élet után vágyó nők egymásra találásának, de tevékenysége olyan gyakorlati dolgokban is megnyilvánult, mint olcsó leányinternátusok fenntartása az egyetemi városokban, vagy külföldi tanulmányutak támogatása ösztöndíjakkal. 1935–1940 között kiadtak egy folyóiratot *Magyar Női Szemle* címmel, amely a szellemi pályákon működő nők lapjaként, teret adott tudományos és közéleti írásaiknak.

Az IFUW 1934-ben Budapesten tartotta nemzetközi kongresszusát. Ez a jelentős esemény valószínűleg kovásza volt a vidéki szervezetek megalakulásának. Dr. Csegezi Noémi (dr. Gaizler Gyuláné) orvosnő szervezőmunkájának köszönhetően Nyíregyházán 1935 júniusában jött létre a helyi fiókszervezet a Megyeháza dísztermében. Az országban még Szegeden, Kecskeméten, Debrecenben és Pécsen létezett IFUW fiókszervezet.³⁶

A helyi vezetőség a város elismert hölgyeiből állt. Ügyvezető elnöke de. Csegezi Noémi volt, díszelnökei Kolumbán Berta (Dobai Sándorné), Sturavics Emma (Adorján Ferencné), a Kálvineum és a Községi Polgári Leányiskola igazgatónői lettek. A tiszteletbeli elnöki posztokon a városi elit asszonyait, dr. Mikecz Ödön (Böszörményi Lilla) főispánét, dr. Virányi Sándorné (Jósa Andrea) alispánét és Szohor Pálné (Prok Judit)

Dr. Csegezi Noémi

³⁴ ÁRVAI TÜNDE: Városanyák. Pécs, 2016. Kronosz. 89–93. [Árva, 2016.]

³⁵ KORNIS GYULA: Nők az Egyetemen 1–2. *Napkelet*, 1925. 1. sz. 60–69.; 2. sz. 149–184.

³⁶ ÁRVAI, 2016. 91.

polgármesternét találjuk. Az alelnökök Popovics Margit (Fehér Gáborné) és Juhász Ilona (Zoltán Béláné), titkárok Reguczky Ilona (dr. Ruhmann Kornélné) és dr. Kopányi Mária, a pénztárnok Molnár Rózsi voltak, az ellenőr Bondi Olga és dr. Juhász Margit (dr. Mérei Ferecné), valamennyien tanárok.

A nagy létszámú választmány tagjai között is számos tanárnő volt: dr. Vietorisz Lenke (dr. Szesztay Andrásné), Vietorisz Aranka (Vajda Emilné), dr. Kis Margit, dr. Gáspár Margit, Dubizmay Izabella, Karner Emília, Argallás Sára (dr. Belohorszki Ferencné), Velenczey Jolán (dr. Scharbert Árminné), Szabó Irén (dr. Gacsályi Sándorné), de szerepet kapott két gyógyszerész is: Halmágyi Ilona (Gergelyffy Györgyné) és Illés Zsófia.³⁷

A tervezett éves programok között szerepelt két nagyszabású kultúrest helyi, illetve fővárosi közreműködőkkel. Fontos célkitűzésük volt az is, hogy a 4 középiskolai osztályt végzett lányok számára továbbképző liceális előadásokat szervezzenek, és anyai tanácsadást tartsanak.³⁸

Egy év múlva a tisztikar kiegészítése vált szükségessé. Az alelnökök közül távozott Popovics Margit. Dr. Gáspár Margit főtitkár, Palitz Rózsi titkár, dr. Kis Margit pénztáros lett.³⁹

Az 1938. december 17-i tisztújítás is újabb változást hozott. A régi tiszteletbeli elnöki poszt dísztagsággá változott és 3 új taggal bővült. Adorjárné és Dobainé mellett Mazán Margit (Weiser Gyuláné) díszelnök lett. Ekkor lett alelnök Reguczky Ilona és dr. Juhász Margit, főtitkár Molnár Rózsi és Balicza Valéria (Margitics Gyuláné). Aradványi Bélát, a *Nyírvidék* főmunkatársát tiszteletbeli elnökké tették, talán ezzel hálálták meg a sajtó egyesületet támogató tevékenységét.⁴⁰ És milyen szerencse, mert a nyíregyházi fiókszervezet életéről ma leginkább a *Nyírvidék* híreiből tudunk.

Az 1939. november 17-i közgyűlés egy újabb díszelnököt hozott vitéz Egry Nándorné személyében, ekkor választották meg ellenőrré Illés Zsófiát.⁴¹

Becslések szerint, az akkor megyénkben élő diplomás nők fele lehetett tag az egyesületben. Többségük, mint a vezetőség összetételéből is látható, tanárnő. Az orvosok és gyógyszerészek száma csekélyebb volt. A tagok zöme nyíregyházi illetőségű, de találunk köztük két kisvárdai (dr. Katona Erzsébet, dr. Rothfeld Aranka) és egy Nyírmihálydi doktornőt (dr. Balogh Klára) és 1–1 gyógyszerésznőt Nyírmihálydiból (vállaji Sipos Berta) és Záhonyból (Kálmán Anna).

Sipos Berta

³⁷ Megalakult az Egyetemet és Főiskolát végzett Nők Világszövetségének nyíregyházi csoportja. *Nyírvidék*, 1935. június 13. 3.

³⁸ A nők egyetemi végzettsége ne csak a kenyérkeresés lehetősége legyen. *Nyírvidék*, 1935. október 12. 4.

³⁹ Gyulaháziné Bodor Marika előadása krakkói útrjáról. *Nyírvidék*, 1936. október 10. 4.

⁴⁰ Az Egyetemet és Főiskolát végzett Nők Egyesülete ismét a régi vezetőségét választotta meg. *Nyírvidék*, 1938. december 20. 2.

⁴¹ Ma egy belső erő készlet minden magyar nőt. *Nyírvidék*, 1939. november 18. 3.

A nyíregyházi csoport tevékenysége

Nyíregyháza ugyan nem volt egyetemi város, de működött számos középiskola, sok támogatásra szoruló jó tanulmányi eredményű leánnyal, akiket az 1935/36-os tanévtől kezdve 1942/43-ig jutalomban részesített a szervezet. A jutalmakat minden évben a tanév végén osztották ki ünnepélyes keretek között 5 nyíregyházi iskola (Evangélikus Leánygimnázium, Kálvineum, Angolkisasszonyok Intézete, Községi polgári leányiskola és Nőipariskola) diákjainak. Az első évben 9 tanuló kapott támogatást, a további években 20 körül mozgott a jutalmazottak száma, mely a 9 év során összesen 157 fő volt. A diákok 10, 15 és 30 pengős juttatásban részesültek. Évente kb. egy havi átlagkeresetnyi összeget osztottak szét. A szükséges anyagi fedezetet részben adományokból teremtették elő, melyek mértéke 100–150 pengő között mozgott, de 1943-ban elérte a 265 pengőt is. Főként pénzintézetek, de magánszemélyek is adakoztak e nemes célra, melyet minden esetben nyilvánosságra hoztak és megköszöntek. Segítették az ügyet az egyesület által szervezett kultúrestek és jótékony előadások jegybevételei is. Az 1938. április 30-án például a Gere Lola operaeénekesnő és Somogyváry Gyula közreműködésével rendezett est 150 pengőt hozott.⁴²

A szervezet támogatta a hölgyek külföldi tanulmányi utazásait is. Szohorné Olaszországban, Molnár Rózi a görög szigeteken járt, Karner Emilia a németországi Luther Académián bővítette ismereteit. A szerzett élményekről a résztvevők előadás vagy cikk formájában számoltak be.

Az úti élménybeszámolókon túl igazi tudományos eredményeket is bemutatnak a tagok. Az előadások között voltak történelmi, irodalmi, szociális, nevelési, egészségügyi témák egyaránt. Olyan aktualitásokról is szó esett, mint az 1941. XV. törvény cikk alapján tartott előadás a házasság előtti kötelező orvosi vizsgálatról. A háború közeledtével megsokasodtak a honvédelemmel foglalkozó témák. Ezzel együtt elmondható, hogy színes, új ismereteket közlő programjaik voltak, melyek során a hölgyek bizonyíthatták szellemi és előadói képességeiket. (ld. melléklet)

A helyi előadók mellett számos fővárosi, sőt külföldi hírességet is vendégül láttak. Az egyesületet több ízben is meglátogatta Magyary Zoltánné dr. Techert Margit az országos szervezet elnöke, aki dicsérte „...a nyíregyházi csoport ügybuzgóságát, mely felülmúlta az egyetemi városok aktivitását is.”⁴³

1939 végétől részt vettek az 1939. II. tc., az ún. honvédelmi törvény által előírt közérdekű honvédelmi munkaszolgálat szervezésében. Előadásokkal népszerűsítették azt, mely tevékenységükért a honvédelmi miniszter köszönetét fejezte ki a nyíregyházi hölgyeknek.⁴⁴ Az előadásokon túl azonban ápolónői, autóvezetői tanfolyamokat is szerveztek, de részt vettek az akkor már nagyon aktuális légoltalmi ügyeletek ellátá-

⁴² Firenzei útja előtt Nyíregyházán hangversenyez Gere Lola. Nyírvidék, 1938. április 22. 2.

⁴³ 21 középiskolás lányt jutalmazott meg az Egyetemet és Főiskolát végzett Nők Világszövetségének nyíregyházi csoportja. Nyírvidék, 1937. június 2. 2.

⁴⁴ A honvédelmi miniszter elismerését fejezte ki az Egyetemet és Főiskolát végzett Nők Egyesülete nyíregyházi csoportjának. Nyírvidék, 1940. január 13. 4.

sában is. Ez a női szervezet mindenképpen érdekes színfoltja volt megyénknek, tevékenysége a háború közeledtével alábbhagyott, majd 1945 után megszűnt.

Összegzés

A XX. század első felében a megyénkben élő diplomás nők számára a diplomaszerezés főleg elhivatottságból fakadt, másrészt viszont életstratégiai döntés lehetett. Ily módon alapozták meg anyagi biztonságukat, sőt függetlenségüket. Hivatásuk művelésével fontos szolgálatot tettek a helyi oktatás- és egészségügynek. Háborús időkben átvéve a férfiak helyét, biztosították e területek zavartalan működését. Szellemi potenciáljukkal hozzájárultak térségünk kulturális színvonalának emeléséhez, és elvitték Szabolcs vármegye jó hírét a nagyvilágba is. Emellett közvetítették a társadalom felé a XX. századi modern dolgozó nők mintáját, mely különösen a kisebb településeken bírt nagy jelentőséggel. Megmutatták, hogy a gyengébb nem tagjai lehetnek egyszerre dolgozó nők és családanyák, bebizonyították, hogy a tanítónők, védőnők, postamesternők mellett az orvoslásban, oktatásban és patikában is megállják helyüket és társadalmi szerepvállalásuk is hatékony lehet. Ezzel berögzült sztereotípiákat is megdöntöttek.

Melléklet

Az Egyetemet és Főiskolák Végzett Magyar Nők Egyesülete helyi csoportja által szervezett előadások⁴⁵

dátum	előadó	előadás címe ⁴⁶
1935. 10. 09.	Csegezi Noémi	Nőnevelés története
1935. 11. 16.	Baktay Ervin ⁴⁷	Kalandozások Kasmírban
1936. 01. 22.	Szohorné Prok Judit	Olaszországi tanulmányút
1936. 03. 11.	Gyulaházi Imréné Bodor Mária	A statisztika szerepe a közgazdaságtanban
1936. 04. 15.	Argallás Sári	Teleky Blanka
1936. 10. 10.	Gyulaházi Imréné Bodor Mária	Krakkói útibeszámoló
1936. 11. 12.	Csegezi Noémi	A sterilizáció, mint a modern taigetoszi szikla
1936. 11. 24.	Cazimira Illakovicz ⁴⁸	A lengyel nemzet hallhatatlan hőse, Piłsudski marsall

⁴⁵ A *Nyírvidék* hírei alapján.

⁴⁶ A címeket az eredeti írásmód szerint közöljük.

⁴⁷ Orientalista.

⁴⁸ Költő, a varsói külügyminisztérium miniszteri tanácsosa.

1936. 12. 15.	Asma Mousalli ⁴⁹	Egyiptom ébredése Fouad és Farouk királyok alatt
1937. 02. 17.	Molnár Rózsi	Földközi tengeri úti- emlékek, különös tekintettel a görög szigetekre
1937. 05. 11.	Gáspár Margit és Juhász Margit	A modern francia dráma és egy magyar színműíró Bánk bán szövegváltozatai
1937. 05. 19.	Karner Emília	Beszámoló a németországi tanulmányútról
1937. 05. 26.	Magyaryné Techert Margit ⁵⁰ Baloghy Mária ⁵¹	Szociális tanulmányút Dániában, Németországban és Törökországban. A középosztálybeli lányok pályalehetőségei
1937. 09. 18.	Csegezi Noémi Ambrus Ilona ⁵² Szohor Pálné	Az angol feminizmus otthon A modern leánynevelés problémái Szociális női viszonyok Finnországban
1937. 09. 23.	Baloghy Mária	Új női munkaterületek
1937. 12. 03.	Gyulaháziné Bodor Mária	Gondolatok egy újság novellája körül
1938. 01. 28.	Bátory Bruder Olga ⁵³	A röntgensugár szerepe az orvostudományban
1938. 04. 07.	Csegezi Noémi	Gázvédelem és harcász-betegségek
1938. 05. 20.	Balicza Valéria	A baktériumok romboló és építő szerepe
1938. 12. 17.	dr. Spurné Bárdos Feltoronyi Magda	A svéd-magyar kapcsolatok
1939. 05. 03.	Juhász Margit	Ady korának lélekváltsága és a korfordító költői irányai
1939. 11. 17.	Sepsy Pálné Hoór Hajna ⁵⁴	A női honvédelmi munkaszolgálat
1940. 04. 18.	Csegezi Noémi Szohor Pálné	Nő és a családvédelem Az asszonyi szolidaritásról
1940. 06. 08.	Juhász Margit	A bihari remete hazatér
1940. 12. 03.	Csegezi Noémi	A nők hivatása és szerepe a mai szociális berendezkedés mellett

⁴⁹ Kairói újságíró.

⁵⁰ Egyetemi magántanár, filozófiatörténész.

⁵¹ A budapesti szociális női iskola igazgatója.

⁵² A debreceni Horthy Miklósné egyetemi leánykollégium igazgatója.

⁵³ Doktornő az Erzsébet Kórházban.

⁵⁴ Sepsy Pál alezredes felesége.

1941. 02. 19.	Weiszerné Mazán Margit Csegezi Noémi	Gróf Széchenyi Istvánnéról A házasság előtti kötelező orvosi vizsgálatról
1941. 06. 18.	Belicza Valéria	A nők szerepe az anyagháborúban
1941. 11. 23.	Kokas Eszter ⁵⁵ Imre Ilona ⁵⁶	A vitaminok szerepe a nők életében A szociális szervezetekről
1942. 04. 23.	Kiss Margit	Tanulmány Czóbel Minkáról
1942. 06. 21.	Sturavics Emma	De Gerandó Antónia a kolozsvári felsőbb leányiskola első igazgatója
1942. 11. 14.	Vajas Klára	A háborús leánynevelés
1943. 05. 21.	Balogh Ilona	A modern fogkezelés
1944. 02. 27.	Kokas Eszter ⁵⁷ Hrabéczyné Antalffy Gizella ⁵⁸	A magyar leányifjúság honvédelmi nevelése A nők társadalmi feladatai

⁵⁵ Egyetemi magántanár.

⁵⁶ A fővárosi szociális ügyosztály vezetője.

⁵⁷ Egyetemi magántanár, a Levente Leányszervezet országos elnöke.

⁵⁸ Szociológus.